

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
(повна вища школа вищого навчального закладу)

ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економічної та соціальної географії і туризму

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ

Рівень вищої освіти	<i>третій освітньо-науковий</i>
Ступінь вищої освіти	<i>доктор філософії</i>
Галузь знань	<i>10 Природничі науки</i>
Спеціальність	<i>106 Географія</i>

Розробники: **Шашеро Антоніна Миколаївна** доц., к.геогр.н. кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № 1 від 31 серпня 2017 р. -

Завідувач кафедри

Топчієв О.Г.

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від " 04 " 09.2017 р.

Голова НМК

(підпис)

Білинчук Я.М.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

У вітчизняній суспільній географії на даний час пріоритетними напрямками досліджень виступають планування території України та її регіонів. В економіці України відбуваються складні соціально-економічні процеси: перехід до ринкових форм господарювання, зміни в системі управління на державному та регіональному рівні, формування структур ринкової економіки, робота підприємств в нових умовах функціонування. Все більш складними стають демографічні процеси, до яких приєднуються проблеми, пов'язані з депопуляцією населення. Треба відмітити стрімкий розвиток транспорту, логістики. Впритул підступають проблеми енергетичного забезпечення та збереження екологічної рівноваги території. В зв'язку з цим потребують переосмислення і нових рішень організація і розміщення виробництва та просторова організація суспільства. На сучасному етапі важливим є дослідження напрямів і методів раціональної організації життєвого простору – міст, міських та сільських поселень, промислових та сільськогосподарських територій, природоохоронних та інших зон використання території у всьому їх різноманітті та поєднанні.

Сучасні планувальні розробки в Україні і в країнах ЄС наголошують високу комплексність таких досліджень. Ведеться пошук раціональних та оптимальних відповідностей у системах «природа – населення – господарство» на кожній ділянці території, у кожному регіоні. Вирішити цю низку проблем у контексті регіональної політики та економіки можливо з допомогою раціонального, екологічно безпечного, економічно ефективного планування території.

Метою курсу «Планування територій» є підготовка та отримання поглиблених теоретичних та практичних знань з методології та методики планування, а також знайомство з досвідом планувальних досліджень для впорядкування середовища життєдіяльності суспільства, оволодіння студентами практичними навичками використання регіональної системи державного обліку земель і наявних баз даних для обґрунтування екологічно орієнтованого планування території регіону, яке сприятиме його перспективному розвитку.

Підготовка на основі інтеграції освіти і науки ефективної системи наукових, науково-педагогічних кадрів нової формації, які володіють необхідною низкою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження з планування територій.

Навчальна програма дисципліни «Планування територій» складена відповідно до освітньо-професійної/освітньо-наукової програми підготовки аспірантів спеціальності 106 Географія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Планування територій» є ідеї впорядкування та планування територій які визвано очевидними соціально-екологічними та соціально-економічними негараздами недостатньо спланованих територій великих міст й приміських зон, міських агломерацій, промислових районів, курортних зон, та рекреаційних районів. Численні й різнопланові проблеми раціонального використання території та територіального розвитку, які постійно супроводжують господарську діяльність та активний пошук шляхів і механізмів їх вирішення призвели до посилення значення та діє спроможності регіонального просторового планування у не тільки в Україні, а і у всіх країнах світу. Предметом вивчення дисципліни є також розуміння студентами планування територій як інструменту поєднання на конкретних територіях не тільки місцевих, регіональних та загальнодержавних інтересів. а й різноманітних секторальних та галузевих інтересів, обґрунтованого визначення перспектив їх збалансованого розвитку.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

У системі географічних наук курс «Планування територій» тісно пов'язаний із наступними навчальними дисциплінами: «Економіка природокористування», «Економічна і соціальна географія світу», «Основи регіональної економіки», «Основи суспільної географії»; «Геодемографія».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

- 1. Планування територій як науковий напрям.**
- 2. Аналіз території для потреб планування. Планувальні схеми.**
- 3. Планування територій на регіональному рівні.**

Змістовний модуль 1. Планування територій як науковий напрям.

Наукові засади планування територій. Об'єкт і предмет в плануванні територій. Передумови виникнення і історія розвитку планування територій. Взаємозв'язки планування територій з ін. науками. Методологічні і методичні засади планування територій.

Змістовний модуль 2. Аналіз території для потреб планування. Планувальні схеми. Аналіз територій для потреб планування. Планувальна структура території. Функціональне зонування території. Населення і розселення в територіальному плануванні. Розвиток мережі поселень. Планування міських і сільських поселень. Поняття рекреаційних районів та особливості їх планування. Рекреаційні землі. Планування рекреаційних земель.

Змістовний модуль 3. Планування територій на регіональному рівні Розглянути розвиток районного планування у Радянському Союзі і Україні. Розглянути структуру планувальних систем, їх основні підсистеми. Дослідити особливості планування різних типів функціональних зон, навести приклади.

ІНДЗ 1. Розглянути розвиток та напрямки районного планування у розвинених країнах Західної Європи. ІНДЗ 2. Визначити типи функціональних зон за інтенсивністю господарського використання та режими використання територій з різним рівнем господарського використання.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни:

Загальне ознайомлення із районним плануванням як важливою сферою науково-дослідної і проектно-планувальної діяльності. Для цього необхідно виконати такі **завдання**:

- отримати загальне уявлення про усю сукупність проектно-планувальних робіт, а також роль і місце в цій сукупності географічних дисциплін;
- оцінити можливості районного планування в сучасних соціально-економічних умовах України, знати теоретичні, методичні і прикладні аспекти дисципліни;
- навчитись використовувати на практиці основи районного планування.

Основні завдання дисципліни:

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

- КЗП.09 – здатність засвоювати базові знання про дослідження територіальної організації регіонів, географічні основи розробки регіональних стратегій і програм соціально-економічного розвитку, регіоналізації країни, регіонального розвитку і регіональної політики, реформування адміністративно-територіального устрою України, розроблення регіональної геодемографічної політики, досліджувати порівняльний аналіз рівнів соціально-економічного розвитку регіонів і якості життя населення, планування територій регіонів, формування національної та регіональних екологічних мереж, розроблення стратегій, планів і програм соціально-економічного розвитку регіонів і міст, природоохоронної діяльності і екологічного захисту населення;
- КСП.03 – здатність засвоювати поглиблені знання про особливості проведення наукових досліджень в географії.

Кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

- знати географічні основи розробки регіональних стратегій і програм соціально-економічного розвитку, регіоналізації країни, володіти основами регіонального розвитку і регіональної політики, знати основні принципи реформування адміністративно-територіального устрою України;
- вміти проводити порівняльний аналіз рівнів соціально-економічного розвитку регіонів і якості життя населення, знати основні принципи планування територій регіонів, знати основні принципи формування

національної та регіональних екологічних мереж, володіти навичками розроблення стратегій, планів і програм соціально-економічного розвитку регіонів і міст, природоохоронної діяльності і екологічного захисту населення;

-володіти вміннями досліджувати територіальну організацію суспільства (ТОС), ієрархічні рівні життєдіяльності суспільства, виявляти важливі та актуальні напрями досліджень ТОС;

вміти планувати, організовувати і проводити вишукувально-виробничі і наукові дослідження суспільно-географічних процесів та регіональних соціогеосистем, розробляти прогнози стійкого розвитку регіонів;

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспіранти повинен **знати:**

- теоретичні і правові засади планування розвитку територій, його форми і методи;
- володіти умінням та навичками аналізу проблем, ресурсного потенціалу і напрямів планування розвитку територій.
- використовувати законодавчі акти, форми і методи планування для розвитку територій, регулювання земельних відносин, охорони довкілля для аналізу та вирішення регіональних проблем. Визначаючи ефективність діючих форм і методів планування розвитку територій за результатами аналізу планів і програм розвитку територій, вітчизняного й зарубіжного досвіду їх реалізації в контексті європейської інтеграції, використовуючи методи порівняльного та інституційного аналізу.

вміти:

- збирати, обробляти, зберігати та аналізувати наукову географічну інформацію з метою вибору напрямку досліджень за обраною темою з використанням сучасних інформаційних технологій;
- створювати авторські та користуватися стандартними банками комп'ютерних програм і банками даних;
- представляти підсумки виконаної роботи у вигляді звітів, доповідей на симпозіумах, наукових публікацій з використанням сучасних можливостей.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90** годин, що становить **3** кредити

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Планування територій як науковий напрям.

Тема 1. Об'єкт і предмет в плануванні територій. Наукові засади планування територій.

Планування територій як науковий напрям і практику просторово-функціональної організації простору. Підходи до визначення планування регіонів. Особливості планування територій пов'язанні з масштабом досліджень. Основні цілі і завдання районного планування. Загальна послідовність виконання проектних робіт. Структура і види проектно-планувальних робіт. Місце і роль районного планування в структурі проектно-планувальних робіт. Поняття про об'єкт планування. Залежність розмірів території об'єкту від деталізації дослідження. Територіальні об'єкти планування. Районні планувальні системи як предмет районного планування. Склад і особливості планувальних систем, їх відмінність від соціально-економічних та виробничо-територіальних систем. Структура планувальних систем, їх основні підсистеми.

Тема 2. Передумови виникнення і історія розвитку планування територій.

Передумови виникнення науки. Перші схеми і проекти районного планування найбільших західноєвропейських міст. Розвиток планування у розвинених країнах Західної Європи, Північної Америки та інших частин світу. Виникнення і розвиток планування територій в Радянському Союзі. Українська школа територіального планування. Етапи розвитку планування в Україні. Сучасний стан дисципліни в нашій країні та провідних державах світу.

Тема 3. Взаємозв'язки планування територій з іншими науками.

Зв'язки з науками географічного, містобудівного, економічного, медичного циклу, із загальнотеоретичними та методологічними науками, іншими науковими дисциплінами. Формування власної теоретичної бази науки, трансформація підходів і методів суміжних наук в специфічні методи і прийоми районного планування. Роль географічної науки в планувальних дослідженнях.

Тема 4. Методологічні і методичні засади планування територій

Основні властивості планувальних систем. Підходи до дослідження і конструювання систем. Методи районного планування. Загальнонаукові, конкретно-наукові, спеціальні методи. Географічні методи в районному плануванні. Районування території – основа територіального проектування та районного планування. Основні принципи районування. Границі районів. Функціональне зонування території. Прогнозування планувальних систем. Види районного планування. Схема і проект районного планування.

Стадії проектних робіт. Зміст передпроектного, проектного та після проектного етапів. Склад проектних матеріалів. Графічна і текстова частини проекту.

Змістовний модуль 2. Аналіз території для потреб планування. Планувальні схеми.

Тема 5. Аналіз території для потреб планування. Планувальна структура території.

Основні етапи аналізу території. Аналіз природних умов і ресурсів. Особливості оцінки природних умов і ресурсів на територіях з різним функціональним використанням. Пофакторна оцінка природних умов і ресурсів. Комплексна оцінка території. Оцінка часткова і повна. Фактори, що враховуються при комплексній оцінці території. Категорії ділянок території за ступенем сприятливості умов. Способи оцінки сприятливості території. Поняття планувальної структури території, мета її розробки. Послідовність робіт при розробці планувальної структури. Типи основних елементів планувальної структури. Види елементів планувальної структури в залежності від їх впливу на умови господарського освоєння прилеглої території. Визначення зон впливу елементів планувальної структури. Етапи розробки схем перспективної планувальної структури.

Тема 6. Функціональне зонування території.

Функціональні зони та функціональне зонування. Мета та завдання функціонального зонування території. Типи функціональних зон за інтенсивністю господарського використання. Режими використання територій з різним рівнем господарського використання. Типи функціональних зон за основним видом господарської діяльності. Особливості планування різних типів функціональних зон.

Тема 7. Мережа поселень. Населення і розселення в територіальному плануванні. Демографічні процеси. Типи геодемографічного процесу. Прогнозування загальної кількості населення та кількості трудових ресурсів території. Поняття розселення населення, його види, типи і форми. Опорний каркас розселення. Системи розселення. Види зв'язків у системах розселення. Завдання формування групових систем населених місць. Типізація систем розселення. Етапи формування перспективного варіанту системи розселення.

Тема 8. Планування міських і сільських поселень.

Генеральні плани міст.

Класифікація і типізація сільських і міських поселень за різними показниками. Функціонально-планувальна структура населених пунктів. Структура селитебної зони. Організація промислових зон. Планування транспортної системи міста. Планування приміських зон.

Змістовний модуль 3. Самостійна робота. Планування територій на регіональному рівні.

Тема 1. Розглянути розвиток районного планування у Радянському Союзі і Україні.

Тема 2. Розглянути структуру планувальних систем, їх основні підсистеми.

Тема 3. Дослідити особливості планування різних типів функціональних зон, навести приклади.

3. Рекомендована література

Базова:

1. Білоконь Ю.М. Регіональне планування: теорія і практика. –К.: Логос, 2003.
2. Долішній М.І., Стадницький Ю.І., Загородній А.Г., Товкан О.Е. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – Львів: Інтеллект-Захід, 2003.
3. Генеральна схема планування території України. –К.: «Дніпромiсто», 2000.
4. Комплексная районная планировка. /под ред. Белоусова В.Н. -М.: Стройиздат, 1980.
5. Комплексное региональное планирование и прогнозирование. /под ред. Федоренко Н. –М.: Наука, 89.
6. Кузнецов Г.А. Проектирование сельских районов. –Алма-Ата, 1989.
7. Лаппо Г.М. География городов. – М.: ВЛАДОС, 1997.
8. Перцик Е.Н. Районная планировка. – Москва : Гардарики, 2006. – 396 с.

Допоміжна:

9. Богорад Д.И. Конструктивная география района (Основы районной планировки). – М.: Мысль, 1965.
10. Иодо И.А. Основы градостроительства. (учеб. пособ.). – Минск: ВШ, 1973.
11. Кузнецов Г.А. Сельскохозяйственная районная планировка. –М.: Колос, 1974.
12. Основы конструктивной географии. /под ред. Герасимова, Преображенского, Исакова. –М.: Просвещение, 1986.
13. Островский В. Современное градостроительство. –М.: Стройиздат, 1979.
14. Перцик Е.Н. Основы районной планировки. –М.: МГУ, 1971.
15. Планировка и застройка новых городов. Сб. науч. труд. –К., 1974.
16. Развитие сельских поселений. /под ред. Мучника И.Б. –М., 1977.
17. Успенский С.В. Планирование экономического и социального развития систем расселения и поселений. –Л., 1981.
25. Функционально-планировочный анализ городов и систем расселения. Сб. науч. труд. – К., 1979.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Усний контроль у вигляді індивідуального та фронтального опитування. Письмовий контроль у вигляді модульних контрольних робіт, самостійних письмових робіт, поточного та підсумкового тестування.

Поточне оцінювання, тестування, оцінка за індивідуальну науково-дослідну роботу, залік.

5. Методи діагностики успішності навчання

Поточне оцінювання та самостійна робота		Підсумковий тест (залік)	Сума
Аудиторна робота	ІНДЗ	10	100
60	30		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	дуже добре	
75-84	C	добре	
70-74	D	задовільно	
60-69	E	допустимо	
30-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Примітки:

1. Програма навчальної дисципліни розробляється вищим навчальним закладом. Програма навчальної дисципліни визначає місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь.

2. Програма навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-професійної/освітньо-наукової програми.

3. Форма призначена для складання робочої програми навчальної дисципліни.

4. Вищими навчальними закладами можуть вноситися зміни до форми та змістового наповнення «Програми навчальної дисципліни» залежно від специфіки та профілю вищого навчального закладу.

5. Формат бланка – А4 (210×297 мм).